

Artur SŁONIOWSKI

1. Skrzydło Lotnictwa Taktycznego

TENDENCJE ROZWOJOWE LOTNICTWA MARYNARKI WOJENNEJ SZRP

STRESZCZENIE

Artykuł ma być próbą zebrania różnych opinii dotyczących kierunku rozwoju lotnictwa morskiego¹, które na przestrzeni kilku ostatnich lat pojawiały się w różnych publikacjach. Opinie te świadczą, iż Lotnictwo Marynarki Wojennej SZRP jest jednym z kluczowych obszarów z punktu widzenia obronności i bezpieczeństwa państwa, a także wielu osobom w naszym społeczeństwie nie jest obojętna dalsza przyszłość tego specyficznego rodzaju lotnictwa. W artykule poruszono stan obecny oraz potencjalne możliwości rozwoju Lotnictwa Marynarki Wojennej SZRP.

Słowa kluczowe:

lotnictwo morskie, Brygada Lotnictwa Marynarki Wojennej, śmigłowce, śmigłowce pokładowe, samoloty patrolowe

WSTĘP

W ostatnim czasie stan środowiska bezpieczeństwa Polski zaczął się pogarszać. Jeszcze kilka lat temu wybuch konfliktu zbrojnego w Europie wydawał się niewyobrażalny. Ostatnie działania Federacji Rosyjskiej – nielegalna aneksja Krymu i rosyjska agresja na wschodnią Ukrainę – podważyły jednak

¹ Lotnictwo marynarki wojennej (lotnictwo morskie) – rodzaj lotnictwa wojskowego wchodzący w skład marynarki Wojennej i realizujący na jej korzyść zadania. Przeznaczone jest do wsparcia działań sił morskich na morzu i na wybrzeżu, osłony ugrupowań sił morskich oraz do wykonywania samodzielnych zadań (rozpoznanie, niszczenie okrętów podwodnych i nawodnych, ubezpieczenie desantów itp.). Współdziała również z innymi rodzajami lotnictwa i sił zbrojnych, działających na kierunku nadmorskim. Rozróżnia się lotnictwo morskie bazujące na lądzie i lotnictwo pokładowe bazujące na lotniskowcach i innych okrętach. Por.: *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa 1979, s. 194.

wiarę w nienaruszalność granic w Europie. Choć Polska pozostaje członkiem NATO, czyli najpotężniejszego sojuszu polityczno-wojskowego świata, nie zwalnia nas to z refleksji nad własnym bezpieczeństwem. Powstanie niniejszego artykułu zbiegło się z ogłoszeniem przez Ministerstwo Obrony Narodowej „Koncepcji Obronnej Rzeczypospolitej Polskiej”. Opublikowany dokument powstał jako efekt Strategicznego Przeglądu Obronnego zainicjowanego w lipcu 2016 roku. W dokumencie znajdziemy treści dotyczące przyszłej wizji Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej. Autorzy dokumentu wskazują, iż kluczowe dla polskiej obronności pozostaną jednostki Wojsk Lądowych i Sił Powietrznych². Siły Powietrzne mają dysponować samolotami bojowymi piątej generacji oraz śmigłowcami szturmowymi³.

HISTORIA LOTNICTWA MORSKIEGO

1 lipca 1920 roku powstała pierwsza jednostka lotnictwa morskiego (Baza Lotnictwa Morskiego w Pucku). Po przekształceniu w Morski Dywizjon Lotniczy realizowała zadania związane z rozpoznaniem i obserwacją akwenów morskich. Proces wyposażania tej jednostki w nowoczesny sprzęt przerwał wybuch II wojny światowej. Po jej zakończeniu Dowództwo Marynarki Wojennej widziało potrzebę odbudowy i rozwoju tego rodzaju lotnictwa. Z materiałów źródłowych można wyciągnąć wniosek, że najwyższy poziom rozwoju lotnictwo Marynarki Wojennej osiągnęło w latach pięćdziesiątych XX wieku, podobnie zresztą jak całe wojska lotnicze. Pomimo późniejszego wprowadzania coraz nowocześniejszego sprzętu realnie następowało sukcesywne zmniejszanie sił lotnictwa Marynarki Wojennej.

Docelowo, w myśl postanowień dokumentów planistycznych i rozkazodawczych, opracowanych zarówno w Sztabie Generalnym WP, jak też w Dowództwie Marynarki Wojennej do realizacji wyżej wymienionych zadań lotnictwo marynarki wojennej powinno posiadać w swoim składzie:

- naddźwiękowe samoloty uderzeniowe, uzbrojone w kierowane pociski rakietowe typu powietrze-woda;
- naddźwiękowe samoloty rozpoznawcze⁴;

² *Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2017, s. 46.

³ tamże, s. 49

⁴ Wielkim zwolennikiem i zarazem orędownikiem przebrojenia lotnictwa MW w nowoczesne naddźwiękowe samoloty różnych typów był admirał Ryszard Łukasik (dowódca MW w latach: 1996-2003). Początkowo miały to być samoloty I-22 *Iryda*, a następnie brytyjskie BAE *Hawk*, w wersji rozpoznawczej.

- śmigłowce uderzeniowe, uzbrojone w kierowane pociski raketowe typu powietrze-woda;
- śmigłowce zwalczania okrętów podwodnych (ZOP), uzbrojone w torpedy przeciwko okrętom podwodnym;
- samoloty patrolowo-rozpoznawcze, wyposażone w nowoczesne systemy rozpoznania sytuacji nawodnej wraz z możliwością automatycznej transmisji danych;
- śmigłowce poszukiwawczo-ratownicze⁵.

Po wejściu Polski do Paktu Północnoatlantyckiego zapewnienie bezpieczeństwa morskiego państwa pozostaje nadal dla Marynarki Wojennej RP zadaniem priorytetowym, którego realizacja wymusza wykorzystanie całego posiadanego zasobu sił i środków, w tym również lotnictwa morskiego⁶.

DZIEŃ DZISIEJSZY

W strukturach Sił Zbrojnych RP niżej wymienione zadania realizuje Brygada Lotnictwa Marynarki Wojennej. W skład BLMW wchodzi dwie bazy lotnictwa morskiego:

- 43. Baza Lotnictwa Morskiego w Gdyni;
- 44. Baza Lotnictwa Morskiego w Siemierowicach i Darłowie.

Głównymi zadaniami realizowanymi przez siły lotnictwa marynarki wojennej są:

- poszukiwanie, śledzenie i niszczenie okrętów podwodnych samodzielnie i we współdziałaniu z siłami okrętowymi;
- rozpoznanie i wskazywanie celów okrętom;
- zabezpieczenie ratownicze polskiej strefy SAR (poszukiwania i ratownictwa) na Bałtyku oraz strefy przybrzeżnej;
- monitoring ekologiczny Polskiej Wyłącznej Strefy Ekonomicznej na Bałtyku;
- transport ludzi i sprzętu;⁷

⁵ Por.: J. Kania, *Stan obecny i perspektywy rozwoju lotnictwa marynarki wojennej*, [w:] Przegląd Morski nr 6/1995, s. 12-16.

⁶ A. Truskowski, *Polskie Lotnictwo Morskie 1945-2010*, [w:] Przegląd Sił Zbrojnych nr 5/2014, s. 142.

⁷ *Zadania Gdynskiej Brygady Lotnictwa MW*, <http://blmw.wp.mil.pl> (dostęp: 08.11.2017).

Tabela 1. Aktualne wyposażenie Brygady Lotnictwa Marynarki Wojennej

Statek powietrzny	43. Baza Lotnictwa Morskiego	44. Baza Lotnictwa Morskiego
Samolot transportowy An-28 TD	4	
Śmigłowiec pokładowy ZOP Kaman SH-2G	4	
Śmigłowiec ratowniczy W-3WA	2	
Śmigłowiec Mi-2	2	2
Śmigłowiec ratowniczy W-3ARM Anakonda	4	2
Śmigłowiec ZOP Mi-14PŁ		8
Śmigłowiec ratowniczy Mi-14 PŁ/R		2
Samolot patrolowo rozpoznawczy An-28B1R		7
Samolot patrolowo rozpoznawczy An-28B1RM Bis		1
Samolot monitoringu ekologicznego An-28E		2

źródło: Opracowanie własne na podstawie danych zamieszczonych na stronie internetowej <http://blmw.wp.mil.pl> (dostęp: 08.11.2017).

Wszystkie dzisiejsze samoloty Marynarki Wojennej opierają się na jednej platformie, budowanym w Mielcu lekkim transportowcu An-28 (M28). Pierwsza z siedmiu maszyn patrolowo-rozpoznawczych An-29B1R (M28 Bryza 1R), które ma MW, weszła do służby w październiku 1994 roku, a ostatnią przekazano morskim lotnikom w 2001 roku. Polskie lotnictwo morskie używa do operacji ZOP śmigłowców. W tej wersji jest większość egzemplarzy Mi-14, najliczniejszego typu używanego w polskiej MW. Pierwsze sześć Mi-14PŁ weszło do eksploatacji już w 1981 roku, a druga szóstka w 1983 roku. Od ZSRR kupiono jeszcze pięć ratowniczych Mi-14PS. W wypadkach utracono po dwa śmigłowce obu wersji, a ratownicze czternastki wycofano ze służby w latach 2008–2010. Obecnie jest w użyciu osiem Mi-14PŁ. Do tego w latach 2002–2003 po przejęciu od Stanów Zjednoczonych dwóch fregat rakietowych do Polski trafiły cztery Kamany SH-2G Super Seasprite. Z tych maszyn stworzono pierwszy w historii polskiej MW klucz śmigłowców pokładowych w składzie gdyńskiej grupy lotniczej. W lotniczym ratownictwie morskim podstawową maszyną jest W-3RM Anakonda, skonstruowana na bazie produkowanego w Świdniku śmigłowca W-3 Sokół. Śmigłowce te weszły do służby w latach 1992–2002 i większość z nich operuje z lotniska w Gdyni. Do tego dochodzą dwa ratownicze Mi-14PŁ/R w Darłowie. Są to przystosowane do misji poszukiwawczo-ratowniczych maszyny wersji ZOP.⁸

⁸ A. T. Wróbel, *Skrzydła dla floty*, [w:] Polska Zbrojna nr 11/2013, s. 66-67.

ROZWAŻANIA NAD LOTNICTWEM MORSKIM

Z chwilą rozpadu Układu Warszawskiego i zaistniałą koniecznością samodzielnego zapewnienia przez Marynarkę Wojenną obrony morskiej granicy RP oraz przejęciem całości zadań ochrony i obrony polskich obszarów morskich, rozpoczęto prace nad stworzeniem planu rozwoju marynarki wojennej, w tym i jej lotnictwa umożliwiającego docelowo wykonanie tego zadania. Niezależność militarna Polski spowodowała również konieczność zmiany założeń w dotychczasowej sztuce operacyjnej i taktyce, zagwarantowania nadzoru i ochrony interesów narodowych na morzu zarówno w okresie pokoju, jak też w przypadku wybuchu konfliktu zbrojnego⁹.

Główne zadania wynikające z powyższych uwarunkowań oraz założeń doktryny obronnej państwa można było sprowadzić do syntetycznego ujęcia: widzieć, wzbraniać, przetrwać – co z kolei zobowiązało marynarkę wojenną do dysponowania własnym, nowoczesnym i silnym lotnictwem.¹⁰ Jego posiadanie miało wywierać wpływ nie tylko na zwiększenie potencjału bojowego morskiego rodzaju sił zbrojnych ale również na pełne wykorzystanie możliwości bojowych pozostałych rodzajów sił marynarki wojennej¹¹.

Zadania, które przydzielone zostały lotnictwu marynarki wojennej na czas pokoju były zatem integralną częścią zadań całej marynarki wojennej. W świetle powyższego do podstawowych zadań lotnictwa marynarki wojennej czasu pokoju w tym okresie należy zaliczyć:

- przygotowanie sił do realizacji zadań w czasie wojny oraz utrzymanie nakazanego stopnia gotowości bojowej;
- demonstrowanie obecności sił lotnictwa marynarki wojennej w obszarze operacyjnego zainteresowania marynarki wojennej (OOZ MW);
- patrolowanie wybrzeża i rozpoznawanie obiektów morskich;
- wsparcie Straży Granicznej w ochronie morskiej granicy państwa i polskiej wyłącznej strefy ekonomicznej;
- udział w ratowaniu życia w polskiej strefie ratownictwa SAR, samodzielnie i we współdziałaniu z Polskim Ratownictwem Okrętowym;

⁹ Por.: R. A. Waga, *Rola lotnictwa Marynarki Wojennej w obronie polskich obszarów morskich*, [w:] Przegląd Morski nr 6/1995, s. 9-12; Zob. także: A. Makowski, *Czy potrzebna jest doktryna morska?* [w:] Przegląd Morski nr 9/2011, s. 10-11.

¹⁰ Więcej na ten temat: J. Przybylski, *90 lat Polskiej Marynarki, plany i rzeczywistość* [w:] *Marynarka Polska (1918–2008)*. Red. J.K. Sawicki, T. I. Gdynia 2009, s. 56-61.

¹¹ Marynarka Wojenna posiada w swym składzie następujące rodzaje sił: siły okrętowe, lotnictwo MW, siły brzegowe, zob.: *Prowadzenie operacji przez Marynarkę Wojenną DD/3.1*, Gdynia 2010, s. 25, pkt. 3036.

- działalność na rzecz gospodarki narodowej¹².

Natomiast zadania postawione przed lotnictwem MW na czas wojny obligowały do udziału w realizacji głównych zadań marynarki wojennej tj. m. in.: odparcia uderzeń przeciwnika z kierunku morskiego, zwalczania sił przeciwnika w strefie obrony marynarki wojennej, uczestniczenia w utrzymaniu korzystnego reżimu operacyjnego w przybrzeżnej strefie obrony oraz udziału w obronie wybrzeża morskiego we współdziałaniu z wojskami lądowymi i lotnictwem sił powietrznych¹³. Należało do nich przede wszystkim zapewnienie wczesnego wykrycia symptomów zagrożenia bezpieczeństwa państwa od strony morza, przygotowania sił do realizacji zadań w czasie wojny oraz utrzymania nakazanego stopnia gotowości bojowej.

Przystępując do tworzenia planu reorganizacji i rozwoju lotnictwa marynarki wojennej na początku lat dziewięćdziesiątych ubiegłego stulecia, na podstawie wieloletnich doświadczeń¹⁴, analiz i kalkulacji operacyjno-taktycznych, a także doświadczeń stosowanych w siłach morskich innych państw przyjęto, że:

- lotnictwo patrolowe i rozpoznawcze powinno zapewnić ciągły nadzór nad strefą obrony MW oraz uzyskiwanie cyklicznych informacji o sytuacji w obszarze operacyjnego zainteresowania;
- lotnictwo uderzeniowe powinno zawierać znaczną część potencjału uderzeniowego sił morskich;
- lotnictwo rozpoznawcze i wskazywania celów powinno zapewnić rozpoznanie i wskazanie celów okrętowym i brzegowym siłom uderzeniowym;
- lotnictwo ratownicze powinno zapewnić realizację postanowień Konwencji o ratowaniu życia na morzu¹⁵ w strefie odpowiedzialności RP w czasie pokoju oraz pełne ratownicze zabezpieczenie działań bojowych marynarki wojennej podczas prowadzenia działań bojowych;
- część bojowa jednostek lotniczych powinna zostać oddzielona od pododdziałów logistycznych;
- system bazowania i logistycznego zabezpieczenia działań powinien zapewnić możliwość wyjścia spod uderzenia podstawowych sił lotniczych

¹² Por.: Z. Chojnacki, *Lotnictwo Marynarki Wojennej*, wyd. cyt., s. 66.

¹³ W tamtym okresie były to Wojska Lotnicze i Obrony Powietrznej (WLiOP).

¹⁴ Więcej na temat tych doświadczeń: B. Zalewski: *Polska morska myśl wojskowa 1918–1989*. Toruń 2001, s. 64–69.

¹⁵ Chodzi tutaj o międzynarodową konwencję o poszukiwaniu i ratownictwie morskim - SAR-79, podpisaną przez Polskę 27 kwietnia 1979 roku. Więcej na ten temat: A. Rejmak, *Ratownictwo lotnicze w Polsce*, AON, Warszawa 2001, a także: J. Karpowicz, *Ratownictwo lotnicze*, AON, Warszawa 2003.

(wykonanie manewru lotniskowego) oraz zabezpieczenia działań z wymaganym natężeniem wylotów na dobę w ciągu całej operacji obronnej¹⁶.

Ważnym elementem planu było opracowanie nowej struktury organizacyjnej lotnictwa marynarki wojennej, która powinna zapewnić sprawne i skuteczne dowodzenie jednostkami lotniczymi, możliwość wprowadzenia nowoczesnych (zblizonych do funkcjonujących w NATO) form i metod szkolenia, stworzenie docelowo nowoczesnego, uniwersalnego systemu bazowania i zaopatrywania¹⁷.

Docelowo, w myśl postanowień dokumentów planistycznych i rozkazodawczych, opracowanych zarówno w Sztabie Generalnym WP, jak też w Dowództwie Marynarki Wojennej do realizacji wyżej wymienionych zadań lotnictwo marynarki wojennej powinno posiadać w swoim składzie:

- naddźwiękowe samoloty uderzeniowe, uzbrojone w kierowane pociski rakietowe typu powietrze-woda;
- naddźwiękowe samoloty rozpoznawcze¹⁸;
- śmigłowce uderzeniowe, uzbrojone w kierowane pociski rakietowe typu powietrze-woda;
- śmigłowce zwalczania okrętów podwodnych (ZOP), uzbrojone w torpedy przeciwko okrętom podwodnym;
- samoloty patrolowo-rozpoznawcze, wyposażone w nowoczesne systemy rozpoznania sytuacji nawodnej wraz z możliwością automatycznej transmisji danych;
- śmigłowce poszukiwawczo-ratownicze¹⁹.

¹⁶ Na podstawie: *Planu reorganizacji i rozwoju lotnictwa marynarki wojennej*, zatwierdzonego przez szefa Sztabu Generalnego WP w 1994 r. W myśl jego postanowień reorganizacja lotnictwa MW powinna zakończyć się w 1995 r., natomiast wyposażenie w nowy sprzęt miało być kontynuowane do 2010-2012. Plan ten zakładał ponadto stopniowe wycofywanie starego, wyeksploatowanego i mało efektywnego sprzętu lotniczego i sukcesywne zastępowanie go statkami powietrznymi nowej generacji.

¹⁷ Zmiany w tym zakresie zapoczątkował Dowódca Marynarki Wojennej, który rozkazem z dnia 11 czerwca 1991 r., w sprawie sformowania Grupy Organizacyjno-Przygotowawczej Brygady Lotnictwa Marynarki Wojennej nakazał sformowanie związku taktycznego lotnictwa MW.

¹⁸ Wielkim zwolennikiem i zarazem orędownikiem przebrojenia lotnictwa MW w nowoczesne naddźwiękowe samoloty różnych typów był admirał Ryszard Łukasik (dowódca MW w latach: 1996-2003). Początkowo miały to być samoloty I-22 *Iryda*, a następnie brytyjskie BAE *Hawk*, w wersji rozpoznawczej.

¹⁹ Por.: J. Kania, *Stan obecny i perspektywy rozwoju lotnictwa marynarki wojennej*, [w:] *Przegląd Morski* nr 6/1995, s. 12-16.

Założenia modernizacyjne i reorganizacyjne lotnictwa marynarki wojennej, oprócz wprowadzenia nowych struktur organizacyjnych i wymagań dotyczących potencjału poszczególnych rodzajów lotnictwa, zakładały cztery istotne płaszczyzny zadaniowe: priorytety modernizacji, źródła pozyskiwania nowego sprzętu lotniczego, nową koncepcję bazowania jednostek oraz sposób pozyskiwania i szkolenia kadr lotniczych, dowódczo-sztabowych i zabezpieczających dla potrzeb lotnictwa morskiego rodzaju sił zbrojnych²⁰. Założenia te otworzyły nowy rozdział w dziejach lotnictwa morskiego w Polsce, które wkrótce zostało zdeterminowane zupełnie nowymi wyzwaniami związanymi z funkcjonowaniem w strukturach Sojuszu Północnoatlantyckiego.

Zmiany zapoczątkował rozkaz Dowódcy Marynarki Wojennej z dnia 11 czerwca 1991 r. w sprawie sformowania grupy organizacyjno-przygotowawczej Brygady Lotnictwa Marynarki Wojennej (BLMW), jako związku taktycznego lotnictwa MW.

BLMW powstała w listopadzie 1994 r., przyjmując pod swoje dowództwo wszystkie morskie jednostki lotnicze. W roku 1995 na bazie tych jednostek tj.: 7. pułku lotnictwa specjalnego, 34. pułku lotnictwa myśliwskiego, 40. eskadry śmigłowców zwalczania okrętów podwodnych i ratownictwa, 18. eskadry lotnictwa łącznikowego oraz 42. polowych warsztatów lotniczych utworzono zupełnie nowe jednostki lotnicze bezpośrednio podległe dowódcy BLMW²¹:

- na lotnisku Gdynia Babie Doły: 1. dywizjon lotniczy, 3. batalion zabezpieczenia i 42. dywizjon techniczny;
- na lotnisku Darłowo: 2. dywizjon lotniczy i 4. batalion zaopatrzenia;
- na lotnisku Siemirowice: 3. dywizjon lotniczy i 5. batalion zabezpieczenia.

Była to nowatorska struktura organizacyjna w skali całego polskiego lotnictwa, gdyż po raz pierwszy oddzielono bojowe jednostki lotnicze od pododdziałów zabezpieczenia.

W początkowym okresie istnienia brygada dysponowała samolotami myśliwskimi *MiG-21bis* i *MiG 21UM*, rozpoznawczą wersją samolotów *TS-11R*, transportowo-patrolowymi samolotami tłokowymi *An-2* oraz śmigłowcami *Mi-14PŁ*, *Mi-14PS* i *Mi-2* w różnych wersjach. W trakcie realizacji natomiast było wyposażanie jednostek BLMW w statki powietrzne krajowej produkcji *W-3RM Anakonda* oraz *AN-28*.

²⁰ Tamże.

²¹ Na dowódcę Brygady Lotnictwa Marynarki Wojennej wyznaczony został komandor (później kontradmirał) pil. Zbigniew Smolarek. Jest on jedynym, jak do tej pory, oficerem lotnictwa marynarki wojennej, który otrzymał stopień wojskowy admirała (przyj. aut.)

Do głównych zadań brygady po jej sformowaniu należało:

- zwalczanie nawodnych sił uderzeniowych i lotnictwa przeciwnika;
- prowadzenie rozpoznania, patrolowanie i śledzenie okrętów nawodnych i zespołów okrętów przeciwnika w strefie obrony marynarki wojennej;
- poszukiwanie i śledzenie oraz niszczenie okrętów podwodnych przeciwnika samodzielnie i we współdziałaniu z okrętowymi grupami poszukiwawczo-uderzeniowymi (OGPU);
- prowadzenie rozpoznania i wskazywanie celów dla okrętowych grup uderzeniowych (OGU);
- poszukiwanie i ratownictwo lotnicze;
- wykonywanie zadań transportowo-łącznikowych²².

Po blisko dwóch latach funkcjonowania, 15 lipca 1996 r. Brygada Lotnictwa MW otrzymała wyróżniającą nazwę „Gdyńska” oraz imię kmdr por. pil. Karola Trzaski-Durskiego, jednego z pierwszych lotników morskich II RP.

W roku 2003 w lotnictwie marynarki wojennej dokonano zmian. Z eksploatacji wycofane zostały²³ samoloty odrzutowe MiG-21bis, MiG-21UM i TS-11R, których zadania przejęły nowowprowadzone do służby samoloty An-28B1R (M-28 Bryza 1R²⁴). Zmiany dotknęły także struktur organizacyjnych, w których na wzór sił powietrznych utworzono eskadry i bazy lotnicze, reformowano także 42 dywizjon techniczny.

Kolejne zmiany związane były z wprowadzeniem na uzbrojenie Marynarki Wojennej RP amerykańskich fregat rakietowych typu Oliver Hazard Perry (OHP). To właśnie wtedy wprowadzono na uzbrojenie brygady śmigłowce ZOP bazowania pokładowego SH-2G Super Seasprite. Dwa śmigłowce tego typu dotarły do Polski na pokładzie fregaty ORP „Gen. T. Kościuszko” w październiku 2002 r. Kolejne dwa przyleciały z bazy lotnictwa morskiego w Nordholz rok później, w sierpniu²⁵. Po raz pierwszy w historii polskich sił morskich powstał nowy rodzaj lotnictwa – pokładowe.

Od 1 stycznia 2011 roku struktura Brygady Lotnictwa MW kolejny raz uległa zmianie. Na wzór sił powietrznych utworzono dwie bazy lotnictwa morskiego bezpośrednio podległe dowództwu BLMW. 43. Baza lotnictwa morskiego (43BLotM) bazuje na lotnisku Gdynia Babie Doły, natomiast 44. Baza

²² Por.: J. Kania, *Stan obecny i perspektywy rozwoju lotnictwa marynarki wojennej*, wyd. cyt., s.14-15.

²³ W większości przekazane do WLiOP.

²⁴ Nazwa producenta.

²⁵ Por.: A Truskowski, *Lotnictwo marynarki wojennej RP w nowych uwarunkowaniach strukturalnych*, [w:] *lotnictwo* nr 6/2011; zob. także: Cz. Cichy, *Pucka eskadra lotnicza*, [w:] *Przegląd morski* nr 2/2009, s. 21-22.

lotnictwa morskiego (44BLOTM) wykonuje swoje zadania wykorzystując lotniska w Siemirowicach i Darłowie.

Brygada Lotnictwa Marynarki Wojennej jest wyjątkową jednostką lotniczą, ze względu na szeroki zakres zadań realizowanych już w czasie pokoju, a także eksploatację aż pięciu typów śmigłowców oraz czterech wersji samolotu *An-28*. Aktualnie na wyposażeniu baz lotnictwa morskiego znajdują się samoloty *An-28 B1R*, w tym jeden zmodernizowany do wersji *AN-28 B1RM Bis*, samoloty monitoringu ekologicznego *An-28E*, samoloty transportowe *An-28TD*, śmigłowce *ZOP Mi-14PŁ*, śmigłowce pokładowe *ZOP Kaman SH-2G* śmigłowce ratownicze *W-3RM Anakonda*, śmigłowce transportowe *Mi-17* i *W-3T* oraz wysłużone śmigłowce *Mi-2*.

Po wycofaniu ze służby z końcem 2010 roku ostatniego śmigłowca ratowniczego *Mi-14PS* zaszła konieczność dostosowania do wersji ratowniczej dwóch z posiadanych dziesięciu śmigłowców *Mi-14PŁ*. Po wykonaniu przez WZL nr 2 w Łodzi niezbędnych prac dostosowawczych oba śmigłowce oznaczone już jako *Mi-14 PŁ/R* w 2011 r. rozpoczęły służbę w systemie poszukiwania i ratownictwa na morzu. Przez prawie dwadzieścia lat swego funkcjonowania w polskich siłach zbrojnych BLMW wyspecjalizowała się w prowadzeniu działań ratowniczych, rozpoznaniu oraz poszukiwaniu i zwalczaniu okrętów podwodnych.

PRZYSZŁOŚĆ LOTNICTWA MORSKIEGO

W 2014 roku Inspektorat Uzbrojenia podpisał z zakładami lotniczymi PZL – Świdnik umowę na modernizację pięciu śmigłowców *W-3* Brygady Lotnictwa Marynarki Wojennej. Zgodnie z kontraktem unifikacji do jednolitej wersji wyposażenia *W-3WA/W-3WARM* podlegały dwie maszyny transportowe oraz trzy w wersji ratownictwa morskiego *Anakonda*. Do służby powróciły już cztery z nich.

Pod koniec ubiegłego roku rozpoczął się także drugi etap unifikacji, obejmujący kolejne trzy śmigłowce *Anakonda*. Po jej zakończeniu wszystkie maszyny *W-3* lotnictwa morskiego będą miały identyczne wyposażenie co znacznie usprawni proces szkolenia i eksploatacji. Poprawi także bezpieczeństwo realizowanych zadań. Jedną z tych maszyn dostarczono już do Świdnika jeszcze w grudniu 2016 roku. Zakończenie drugiego etapu procesu modyfikacji powinno nastąpić pod koniec 2018 roku. *Anakonda* to śmigłowiec przeznaczony do wykonywania zadań poszukiwawczo - ratowniczych nad wodą i lądem, w zróżnicowanych warunkach atmosferycznych w dzień i w nocy. Na pokład może zabrać do ośmiu rozbitków, w pozycji leżącej dwóch. Jest wyposażony w dźwig burtowy z wciągarką elektryczną przeznaczoną do podnoszenia lub

opuszczania ludzi i ładunków za pomocą pętli, chusty, kosza ratowniczego lub noszy.

Zmodernizowane W-3 otrzymały między innymi cyfrowy system sterowania silnikami FADEC, nowe wyposażenie ratownicze oraz nowe kamery termowizyjne sprzężone z reflektorami - tzw. szperaczami. Wszystkie śmigłowce wyposażone są również w system automatycznej identyfikacji jednostek pływających AIS, który znacznie usprawni prowadzenie ewakuacji poszkodowanych z pokładów statków. W kabinie transportowej pojawiło się stanowisko respiratora oraz pompy infuzyjnej.²⁶

Po wycofaniu ze służby odrzutowców TS-11 Iskra i Mig-21bis polskie lotnictwo morskie nie ma teraz żadnego uzbrojonego samolotu. Co prawda pojawił się zamiar wyposażenia Bryz w torpedy do zwalczania okrętów podwodnych, ale przeszkodą okazały się rozmiary tego samolotu. Jego maksymalna masa startowa to zaledwie 7500 kilogramów, przy czym masa pustego samolotu przekracza cztery tony, a masa samolotu bez paliwa nie może przekroczyć 6,6 tony. Po odliczeniu wagi operatorów na wyposażenie może być przeznaczona około dwóch ton, tymczasem tylko jedna torpeda MU-90 waży 304 kilogramy.

W planach jest wprowadzenie do lotnictwa morskiego zupełnie nowego typu uzbrojonych samolotów patrolowych, które będą mogły zwalczać okręty podwodne. Docelowo lotnictwo Marynarki Wojennej chciałoby mieć sześć takich samolotów. Biorąc pod uwagę unifikację sprzętu, by ograniczyć koszty logistyki i szkolenia personelu, mógłby nim być C-295 MPA/ASW, czyli morską wersją maszyny transportowej, która jest już w naszych siłach powietrznych.

Poza samolotami zwalczania okrętów podwodnych (ZOP) w planach rozwoju Marynarki Wojennej jest też zapisane pozyskanie bezzałogowych statków powietrznych. Część z nich ma być przystosowana do działań z pokładów okrętów patrolowych i obrony Wybrzeża.²⁷

W dniu 28.02.2017 roku Inspektorat Uzbrojenia, jako zamawiający w imieniu Ministra Obrony Narodowej uzbrojenie i sprzęt wojskowy dla polskich Sił Zbrojnych, ogłosił rozpoczęcie negocjacji z 3 wykonawcami, którzy już wcześniej złożyli oferty wstępne na dostawy 8 śmigłowców zdolnych do prowadzenia przez wojska specjalne misji poszukiwawczo-ratowniczych w warunkach bojowych oraz 8 maszyn przeznaczonych do zwalczania okrętów podwodnych z jednoczesną zdolnością do prowadzenia misji ratowniczych na morzu.²⁸

²⁶ Zmodernizowana Anakonda wróciła do Darłowa, <http://blmw.wp.mil.pl> (dostęp: 20.11.2017).

²⁷ A. T. Wróbel, Skrzydła ..., s. 66-67.

²⁸ K. Jakubowska, *komunikat MON*, <http://www.mon.gov.pl> (dostęp 20.11.2017)

W dniu 28 kwietnia br. Inspektorat Uzbrojenia MON poinformował o rozpoczęciu fazy analityczno-koncepcyjnej dotyczącej „zwiększenia zdolności do kompleksowego rozpoznania morskiego oraz zwalczania okrętów podwodnych i nawodnych” – program ten został oznaczony kryptonimem Rybitwa. Rozpoczęcie badania rynku ma związek z planami pozyskania dla Sił Zbrojnych RP trzech „samolotów patrolowania morskiego, poszukiwania, śledzenia oraz zwalczania okrętów podwodnych i nawodnych wraz z pakietem logistycznym i szkoleniowym”²⁹.

WNIOSKI

Z analizy sytuacji Polski, jako państwa przybrzeżnego średniej wielkości³⁰, wynika, że w okresie pokoju, a także mogącego zaistnieć kryzysu podstawowym celem państwa powinna być ochrona interesów ekonomicznych, przejawiająca się głównie poprzez zabezpieczenie polskiej wyłącznej strefy ekonomicznej (Exclusive Economic Zone)³¹. Kolejnym celem państwa powinno być jak najpełniejsze uczestnictwo polskiej floty w sojuszniczych działaniach na morzu, czyli zapewnienie widocznego udziału jednostek polskiej Marynarki Wojennej w operacjach sojuszniczych, prowadzonych na odległych akwenach morskich. Ostatnim celem, choć nie mniej ważnym, jawi się prezentowanie bandery polskiej w rejonach, które są ważne ze względu na realizowaną politykę państwa, rozwijającą lub zabezpieczającą interesy narodowe, głównie na płaszczyźnie ekonomicznej i politycznej³².

²⁹ A. Blicharz, *IU MON prowadzi analizy ws. morskich samolotów patrolowych*, 29.04.2017, <http://www.nowastrategia.org.pl/> (dostęp: 20.11.2017).

³⁰ Makowski A. – *Siły morskie współczesnego państwa*, Gdynia 2000.

³¹ Wyłączna strefa ekonomiczna w prawie międzynarodowym jest obszarem rozciągającym się poza morzem terytorialnym do 200 mil morskich (370 km) mierzonych od linii podstawowej, na którym to obszarze państwo nadbrzeżne posiada prawo do: badania i eksploatacji, ochrony i gospodarowania zasobami naturalnymi, zarówno żywymi jak i nieożywionymi dna morza, jego podziemia oraz pokrywających je wód; wznoszenia i używania sztucznych wysp, instalacji i konstrukcji; badań naukowych morza; ochrony morskiego środowiska naturalnego. Wyłączna strefa ekonomiczna Polski obejmuje obszar ok. 22,5 tys. km². Ze względu na rozmiary Morza Bałtyckiego i brak możliwości wyznaczenia pełnej 200-milowej wyłącznej strefy ekonomicznej wszystkie granice zewnętrzne polskiej strefy określono w drodze umów dwustronnych (z ZSRR, Szwecją, Niemcami) z wyjątkiem rozgraniczenia strefy z Danią na południe od Bornholmu. Od 30 lat trwają na ten temat rozmowy. Zob.: Ustawa z dnia 21 marca 1991r. o obszarach morskich RP i administracji morskiej (tekst jedn. Dz. U. z 2003 r. Nr 153, poz. 1502 z późn. zm.), por. także: Bugajski D.R., *Prawa żeglugowe okrętu w świetle prawa międzynarodowego*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2009, s. 69-74, 85-88.

³² Przybylski T., Władzikowski R. – *Jaka Marynarka Wojenna?*, w: *Przegląd Morski* nr 8/2009, s. 4-6.

Podstawowym środkiem utrzymania bezpieczeństwa morskiego państwa są siły Marynarki Wojennej RP, które dzięki zdolnościom operacyjno-taktycznym, mogą samodzielnie wykonywać zadania narodowe w strefie operacyjnej lub też - w składzie zespołów międzynarodowych - brać udział w długotrwałych działaniach pokojowych w znacznym oddaleniu od baz własnych.

Marynarka Wojenna RP, jako rodzaj sił zbrojnych, przeznaczona jest do obrony interesów państwa na polskich obszarach morskich. Zgodnie ze zobowiązaniami międzynarodowymi, Marynarka Wojenna utrzymuje także zdolności do realizacji zadań związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa zarówno na obszarze Morza Bałtyckiego jak i poza nim. Podstawowym zadaniem Marynarki Wojennej jest obrona i utrzymanie linii komunikacyjnych (komunikacji morskiej) podczas kryzysu i wojny oraz niedopuszczenie do blokady morskiej kraju. W czasie pokoju Marynarka Wojenna wspiera działania Straży Granicznej w obszarze morskich wód terytorialnych i wyłącznej strefy ekonomicznej.

Zapewnienie bezpieczeństwa morskiego pozostaje dla Marynarki Wojennej RP zadaniem priorytetowym, którego realizacja wymusza wykorzystanie całego posiadanego zasobu sił i środków, w tym również lotnictwa morskiego. Obecny stan sił lotniczych Marynarki Wojennej RP pozostaje wypadkową oraz kompromisem pomiędzy założeniami planistycznymi oraz wymaganiami długoterminowymi postawionymi dla SZ RP a możliwościami ekonomicznymi państwa.

Zastanawiając się nad perspektywami rozwoju lotnictwa marynarki wojennej należy zwrócić uwagę, że siły te działają na korzyść morskiego rodzaju sił zbrojnych (są jego strukturalną częścią) i tylko wówczas gdy siły morskie będą właściwie dofinansowane i wyposażane będzie miało to właściwe przełożenie również na lotnictwo morskie. Niezależnie od zmian, podyktowanych doraźnymi potrzebami, dalszy rozwój Lotnictwa Marynarki Wojennej RP wymaga prowadzenia dalekowzrocznych planów i analiz finansowych. Wydaje się, że w obecnej sytuacji najwłaściwszym rozwiązaniem byłoby unowocześnianie i remontowanie posiadanych statków powietrznych uzupełniane o ewentualne zakupy w oparciu o rodzimy przemysł zbrojeniowy.

Ze względu na swoje uwarunkowania geograficzne, oceanograficzne i klimatyczne Bałtyk jest wręcz idealnym akwenem do wykorzystania na dużą skalę lotnictwa, do prowadzenia działań minowych oraz użycia przeciwko żegludze rakiet odpalanych z lądu.³³

Platformami do zwalczania okrętów nawodnych może być samolot wielozadaniowy oraz śmigłowiec zwalczania okrętów podwodnych i nawodnych. Z racji niewielkich wymiarów Morza Bałtyckiego możliwe powinno być unieвозмоżliwienie działań jednostek nawodnych przeciwnika, przy użyciu jedynie

³³ zob.: P. Mickiewicz, *Strategiczne znaczenie Morza Bałtyckiego po 1990*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004, s. 6 -7.

lotnictwa oraz pocisków odpalanych z wyrzutni nadbrzeżnych. Oczywiście jednostki pływające uzbrojone w pociski rakietowe zwiększają możliwości prowadzenia działań tego typu. Informacje o celach dostarczane powinny być z sensorów takich jak samoloty bezzałogowe średniego i dużego zasięgu, lotnictwo załogowe (bojowe samoloty wielozadaniowe, czy morskie samoloty patrolowe), jak i sieci nadbrzeżnych stacji radiolokacyjnych.³⁴

Zwalczanie okrętów podwodnych konieczne jest dla zapewnienia panowania nad akwenem oraz zapewnienia swobody żeglugi cywilnej. Największą efektywność wykrywania i zwalczania okrętów podwodnych można uzyskać przy współpracy okrętów klasy korwety lub fregaty oraz śmigłowców zwalczania okrętów podwodnych operujących z pokładu lub z brzegu - w drugim przypadku szczególnie ważne jest zapewnienie odpowiedniej długości lotu. Systemy elektroniczne śmigłowca ZOP oraz okrętu ZOP powinny być w stopniu możliwie jak największym zintegrowane. Ponieważ ewentualna integracja systemów pochodzących od różnych dostawców jest procesem kłopotliwym, kosztownym i obciążonym ryzykiem. Wskazane było by zakupienie okrętu ZOP oraz śmigłowca ZOP razem, jako już działający i zintegrowany system.³⁵

Kolejnym ważnym aspektem jest zabezpieczenie dyżurów poszukiwawczo ratowniczych. Ze względu na wyeksploatowanie i nieuchronne wycofanie śmigłowców Mi-14, podstawowych maszyn wykonujących tego typu zadania, konieczny jest następca. Sytuację poprawiła trochę opisana w artykule modernizacja śmigłowca W-3. W dyskusji pojawiają się głosy, iż wymiana techniczna mogłaby być w tym przypadku połączona ze zmianą sposobu wykonywania tego typu zadań. Ich zdaniem większość zadań poszukiwawczo-ratowniczych przekazanych powinno być agencji cywilnej, która była by w stanie wykonywać te same zadania skuteczniej i taniej.

Zapoznając się z publikacjami Ośrodka Analiz Strategicznych, można pokusić się o stwierdzenie, że w zakresie pozyskania nowych statków powietrznych dla lotnictwa Sił Morskich autorzy zauważają konieczność wymiany śmigłowców typu Mi-14. Formalnie w 2015 roku wybrano maszynę Airbus Helicopters H225M Caracal. Do podpisania kontraktu jednak nie doszło. W dokumencie „Modernizacja Sił Zbrojnych RP. Część 1 – śmigłowce”. – w odniesieniu do potrzeb Marynarki Wojennej wskazuje się tylko na konieczność pozyskania śmigłowców do zwalczania okrętów podwodnych.³⁶ Natomiast

³⁴ P. Malicki, *Jaka Marynarka Wojenna*, 14.04.2012, <https://gdziewojsko.wordpress.com> (dostęp 20.11.2017).

³⁵ tamże

³⁶ Ośrodek Analiz Strategicznych, *Modernizacja Sił Zbrojnych RP część 1 – Śmigłowce*, 10.08.2016, <https://oaspl.org>, (dostęp 20.11.2017).

w publikacji „Modernizacja Sił Zbrojnych RP. Część 4 – Siły Powietrzne”³⁷, a także w dokumencie poświęconemu Modernizacji Marynarki Wojennej autorzy nie wspominają o rozwoju lotnictwa morskiego³⁸.

BIBLIOGRAFIA

- [1] Blicharz A., *IU MON prowadzi analizy ws. morskich samolotów patrolowych*, 29.04.2017, <http://www.nowastrategia.org.pl>.
- [2] Dura M., *Konferencja Śmigłowcowa: Jakie helikoptery dla Marynarki Wojennej? [Analiza]*, 13.01.2016, <https://defence24.pl>.
- [3] *Koncepcja Obronna Rzeczypospolitej Polskiej*, Warszawa 2017.
- [4] Krakauer, *Marynarka Wojenna Potrzebuje Lotnictwa Morskiego*, 21.05.2013, <https://obserwatorpolityczny.pl>.
- [5] Krakauer, *Potrzebujemy pełnomorskiej prawdziwej Marynarki Wojennej i Lotnictwa Morskiego*, 03.06.2015, <https://obserwatorpolityczny.pl>.
- [6] *Leksykon wiedzy wojskowej*, Warszawa 1979.
- [7] Malicki P., *Jaka Marynarka Wojenna*, 14.04.2012, <https://gdziewojsko.wordpress.com>.
- [8] Mickiewicz P., *Strategiczne znaczenie Morza Bałtyckiego po 1990*, Wydawnictwo Adam Marszałek, Toruń 2004.
- [9] *Modernizacja Sił Zbrojnych RP część 1 – Śmigłowce*, Ośrodek Analiz Strategicznych 10.08.2016, <https://oaspl.org>.
- [10] *Modernizacja Sił Zbrojnych RP. Część 3 – Marynarka Wojenna*, Ośrodek Analiz Strategicznych 22.09.2016, <https://oaspl.org>.
- [11] *Modernizacja Sił Zbrojnych RP część 4 – Siły Powietrzne*, Ośrodek Analiz Strategicznych, 20.01.2017, <https://oaspl.org>.
- [12] *Strategiczna Koncepcja Bezpieczeństwa Morskiego*, Warszawa-Gdynia 2017.

³⁷ Ośrodek Analiz Strategicznych, *Modernizacja Sił Zbrojnych RP część 4 – Siły Powietrzne*, 20.01.2017, <https://oaspl.org>, (dostęp 20.11.2017).

³⁸ Ośrodek Analiz Strategicznych, *Modernizacja Sił Zbrojnych RP. Część 3 – Marynarka Wojenna*, 22.09.2016, <https://oaspl.org>, (dostęp 20.11.2017).

- [13] Strona internetowa Gdyńskiej Brygady Lotnictwa Marynarki Wojennej, <http://blmw.wp.mil.pl>.
- [14] Strona internetowa Ministerstwa Obrony Narodowej, <http://www.mon.gov.pl>.
- [15] Strona internetowa portalu: Samoloty w lotnictwie polskim, <http://www.samolotypolskie.pl>.
- [16] Szeremietiew R., *Marynarka Wojenna – kurs dobrze znany*, maj 1997, <http://szeremietiew.pl/marynarka-wojenna-kurs-dobrze-znany/>
- [17] Truskowski A., *Polskie Lotnictwo Morskie 1945-2010*, [w:] Przegląd Sił Zbrojnych nr 5/2014, s. 142.
- [18] Truskowski A., *Wysunięte ramię okrętu*, [w:] Przegląd sił Zbrojnych nr 5/2014, s. 116-117.
- [19] Wróbel A., *Skrzydła dla floty*, [w:] Polska Zbrojna nr 11/2013, s. 66-67.

POLISH MARITIME AVIATION PROSPECTS

ABSTRACT

The article is intended to be an attempt at gathering various opinions on the direction of the development of maritime aviation, which have appeared in various publications over the last few years. These comments demonstrate that Navy Aviation is one of the key areas for the defense and security of the state and many people in our society are not indifferent to the future of this specific type of aviation. The article discusses the current status and potential development opportunities of the Navy Aviation.